

СТАНОВИЩЕ

за: дисертацията относно придобиване на ОНС доктор, в ПН 2.2 История и археология, в ДП *Стара история и тракология* на ИБЦТ при БАН, на редовния докторант **Стефан Янакиев**, озаглавена *Траките и римското провинциално общество между Истрос и Хемус през I – III в.*

изготвено от: проф. дин **Калин Порожанов** – научен ръководител на докторанта и член на НЖ, от Центъра по тракология при ИБЦТ, въз основа на Заповед на Директора на ИБЦТ проф. д-р Румяна Ил. Прешленова за НЖ № 66 РД-10/11.06.2021 г. и Протокол № 01/21.06.2021 г. от първото заседание на НЖ.

Кратки биографични данни за кандидата. Стефан Янакиев завършва Пловдивския университет „Паисий Хилендарски” като бакалавър по „Археология и история” (2016 г.), а през следващата година (2017 г.) и магистър по „Археология и археологическо културно наследство”. От януари 2018 г. е редовен докторант в Центъра по тракология на ИБЦТ при БАН, с тема на дисертацията *Траките и римското провинциално общество между Истрос и Хемус през I – III в.* и срок на обучение: 01. 01. 2018 – 31. 12. 2020 г. Тук той успешно изпълнява и преизпълнява заложените в Индивидуалния план задачи, участва в конференции и проекти на Института. Има написани 4 статии: 3 публикувани и 1 под печат, при изискване на 3 статии, съгласно чл. 9 (2) от *Приложението към Правилника на Научния съвет на ИБЦТ относно условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности.* Докторантът отговаря на минималните национални изисквания за „доктор” в област Хуманитарни науки по група показатели, като **набира 90 точки (Група А=50+Група Г=40)**, от изискуемите минимум 80 точки: от **Група А - 50 + от Група Г - 30**, според Правилника на БАН за приложение на ЗРАСРБ и според изискването на чл. 9 (2) от *Приложението към Правилника на Научния съвет на ИБЦТ.*

Характеристика на научната продукция. Съгласно чл. 27, ал. 2 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ дисертацията се състои от: заглавна страница; съдържание; увод; изложение; заключение – резюме на получените резултати; декларация за оригиналност; библиография.

След заглавната страница и декларацията за оригиналност, която е в началото, съдържанието на труда се състои от: увод = Въведение, изложение = от четири глави, Заключение – резюме на получените резултати, Научни приноси на дисертационния труд, библиография = Използвана литература. Общо 512 с., от които 455 страници текст.

ВЪВЕДЕНИЕ-то (5-32 с.) съдържа 7 параграфа: **1. Цели и задачи на работата** ясно формулира, че *цел е да се определи ролята и значението на тракийското население в развитието на римското провинциално общество на територията между Истрос и Хемус през I – III в.*, от което произтичат 5 задачи, аргументирано свързани с оценка и начина на работа с писмените извори и епиграфските паметници, откриването на траките в административните, култовите и във военните структури на римския провинциализъм; **2. Териториален обхват на изследването** обосновава, че между река Дунав/Истрос, Стара планина и Черноморието се очертават три специфични зони, оформени от природните условия, но и от мястото на всяка една в политиката на Рим: Придунавска, Причерноморска и Пристаропланинска; **3. Хронологически граници на изследването** са обосновани с политическото развитие на Римската империя през нейния първи период – Принципата; **4. Методи на изследване** представя просопографски и антропонимичен анализ на литературните и епиграфските паметници, съдържащи данни за траки (основно в армията, администрацията, култовите колегии), като за по-убедителна аргументация текстовете са вкарани в изложението (хронологически и териториално – съгласно трите области); **5. Преглед на изворовата база на изследването** накратко дава данни за основните видове извори: писмените (с критика на античните автори) и най-вече епиграфските; **6. Състояние на проучванията** аналитично представя основните изследвания в този тематичен кръг; **7. Терминология** ни осведомява какво се разбира и в какъв аспект се използват в труда основни работни термини като *дако-мизи* и *романизъм/романизация*, например.

ГЛАВА I: Писмени извори за траките и римското провинциално общество (33-87 с.) е приносна със събраните по темата и за целите на работата антични текстове. Тя представя авторовото виждане, коментар и анализ върху писмените извори, които са дадени на гръцки и латински – под линия. В § 1. – за **етнодемографското състояние на траките** се коментират като традионни за региона *гети*, свързаният с тях етноним *мизи*, и още – *даки*, *трибали*, *беси*, *скити*, *сармати*, а така

също *бастарни* и *готи*. Но заключението на автора е, че „На територията между Истрос и Хемус, в описанията на античните автори, централно място заемат споменатите от класическата, елинистическата и ранноимператорска писмена традиция *трибали*, *гети* и *мизи*.” (с.68). В § 2. – за **социално-икономическата характеристика на траките** се представят: значението на силната гетска държава на Бурбиста; ролята на жреческата институция при бесите, свързана с жреца Вологез; наличието на *стратегии* като наследство от локални династически домове, но не и като форма на управление, за които се приема, че се преобразуват в *цивитатес* на peregrinalни общини; ролята на *градовете*, но и на *тържищата*, *пътните станции* и *вилите* за социално-икономическо проявление на траките, които от рано са включени в данъчната система на Рим;

Цялата глава е **добра историческа основа за следващата работа.**

ГЛАВА II: Епиграфски сведения за траките и римското провинциално общество от Черноморското крайбрежие между Истрос и Хемус (88-229 с.) има 4 същински параграфа: II.1. Лица с тракийски (и с вероятен тракийски 1.2) произход сред военните структури; II.2. Лица с тракийски (и с вероятен тракийски 2.2) произход сред цивилните и административните структури; II.3. Лица с тракийски (и с вероятен тракийски 3.2) произход като цивилен елемент в обществото; II.4. Лица с тракийски произход и с предполагаем такъв сред несвободните среди. Надписите с имена на лица със сигурен тракийски произход са 88, а на тези с вероятен – 54, общо 142.

Това внушително количество епиграфски данни позволява да се направят **приносни изводи**: чрез бракове траките все по-активно се включват в **градския живот по Черноморието**, от една страна – свързано с реално отдалечаване от peregrinalния статус и с активно социално израстване, а от друга – все по-увеличаващо се участие на траки в жреческото съсловие и културно-религиозните институции на полисите; тук, въпреки неизбежната гърцизация, се отчита видимо запазване на тракийски имена в поколенията. Важно е и наблюдението, че Рим подкрепя развитието на тракийските села, намиращи се около полисите, с което ги прави активни за римското проникване в района. Това специално отношение се дължи на граничността на района и прави тези траки важна част от обществото.

ГЛАВА III: Епиграфски сведения за траките и римското провинциално общество от военните центрове по Долнодунавския лимес и северната част на територията между Истрос и Хемус (230-328 с.) има 3 същински параграфа: III.1. Лица с тракийски (и с вероятен тракийски 1.2) произход сред военните структури; III.2. Лица с тракийски (и с вероятен тракийски 2.2) произход сред цивилните и административните структури; III.3. Лица с тракийски (и с вероятен тракийски 3.2) произход като цивилен елемент в обществото. Надписите с имена на лица със сигурен тракийски произход са 89, а на тези с вероятен – 7, общо 96, като **101 мъже** са от първия тип и **6** – от втория. Тук **приноси са статистическите и аналитични изводи:** над 1/3 от отчитаните са свързани с армейските корпуси или се представят като бивши военни; още около 1/3 – се оказват свързани с помощните части, което показва, че **на траките се разчита като боеспособен фактор в района**, който чрез военщината успешно се приобщава към провинциалите; това става като **траки, освен в обикновен войнишки рекрут (най-масово), активно участват в кавалерията и флота, достигайки и престижни офицерски чинове;** въпреки напредналия романизъм (видян в „поримчените” траки) и въпреки „лимес”-региона това е проява на малка част от местното население, защото по-голяма част (56.2%) от отчитаните peregrini, **обикновени траки от този район, използват тракийски имена**, запазвайки своя консерватизъм на село.

ГЛАВА IV: Епиграфски сведения за траките и римското провинциално общество от южната Пристаропланинска част на територията между Истрос и Хемус (329-442 с.) има 4 същински параграфа: IV.1. Лица с тракийски (и с вероятен тракийски 1.2) произход сред военните структури; IV.2. Лица с тракийски (и с вероятен тракийски 2.2) произход сред цивилните и административните структури; IV.3. Лица с тракийски (и с вероятен тракийски 3.2) произход като цивилен елемент в обществото; IV.4. Лица с тракийски произход и с предполагаем такъв сред несвободните среди.

В този случай от 121 надписа със сигурни траки са извлечени имената на 145 мъже и 19 жени, а при предполагаемите – съответно 19 и 3. Те дават основание за следните **приноси изводи:** Въпреки сравнителната отдалеченост от Дунава и Черноморието оказва се, че и тук проявлението са подобни на тези при „лимес”-обществото, с определено изявената активна роля на градовете Никополис ад Иструм и Марцианополис в развитието на римската военщина и отдалечаване на част от населението от тракийското; така, се оказва, че 32,9% от лицата с тракийски произход

трансформират именната си система под влияние на романизационните прослойки и армейските структури като в края на II и през III в. **някои достигат до престижната преторианската гвардия и личната конна охрана на императора**; други успяват да се развият в административни позиции и цивилни постове като **членове на декурионския състав на град като Никополис ад Иструм**, например или някое друго селище; от трета страна – 55,4% от сигурните траки (мъже и жени) запазват своите имена; наблюдава се и особеността на римската политика да разчита на тракийското село като резерв за участието на траки в легионите и помощните части; прави впечатление, че около 40 % от изследваните имена **успяват да се развият в религиозно-жреческата институция**, като запазват изцяло своите тракийски имена.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ (443-459 с.): Тук са резюмирани основните изводи от четирите глави. Ясно става, че сведенията на античните автори са добра основа за изследване на поставения проблемен тематичен кръг. Техните данни, обаче, са недостатъчни, за да се очертае достатъчно ясна картина по проблематиката, поради което са използвани епиграфските паметници от земите между Дунава и Балкана: в Първа глава – 139 надписа, във Втора – 96 и в Трета глава – 121, общо внушителното количество от 356 надписа върху камък. Комбинираният подход на разглеждане на писмени извори и епиграфски паметници, чрез използването на изследователските методи *интерпретацио грека ет латина* и *интерпретацио трацика* довежда до важни изводи.

От една страна, те показват че тази част на тракийските земи, по подобие на други части от Римската империя, целенасочено и методично става реална и активно действаща част от *Пакс Романа*. Ако през I в. политиката на Рим е да подчини населението, то от средата на II в. се набляга върху съвместната организация. Стига се до там, че чрез армията траки заемат изключително престижни ръководни постове в най-висшите ешелони на империята; те имат и добре видимо присъствие, както в административните и цивилни институции, така в жреческите колегии и култово-религиозните институции.

От друга страна, става ясно, че в по-голямата си част тракийското село остава консервативно като запазва именната си система и традиции. В крайна сметка, макар и в различна степен, се стига до постепенно приобщаване на населението към *Пакс Романа*, отлично представено в „епиграфската култура”.

ИЗПОЛЗВАНАТА ЛИТЕРАТУРА е богата и изчерпателна. Тя се простира върху 50 стр. и обхваща 168 заглавия на кирилица и 421 – на латиница, общо 589.

Авторефератът отговаря на изискванията, **потвърждавам изброените в него 10 приноса**; публикациите по темата на дисертацията са достатъчни на брой – 4, от които 1 е под печат.

В дисертацията **няма плагиатство**.

Бих препоръчал, при издаването на труда, изворите да се оформят като приложение/я, за да бъде по-леко четим текстът за по-широка аудитория, нещо, което на предварителното обсъждане предложи доц. д-р Илиян Боянов от НБУ.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Всичко казано по-горе и посочените от мен важни научни приноси ми дават основание **да дам положителна оценка** за присъждането на ОНС доктор, в ПН 2.2 История и археология, по научната специалност *Стара история и тракология*, на **Стефан Янакиев** за неговата дисертация *Траките и римското провинциално общество между Истрос и Хемус през I – III в.* София, 2021, 512 с.

13.08.2021 г.

.....

проф. дн Калин Порожанов